

GENERELLE, RELEVANTE RELIGIONSBEGREBER
OG MODELLER

Generelle, relevante religionsbegreber og modeller

Generelle fagbegreber
Gudsbegreber
Monoteisme - Troen på én Gud. Polyteisme - Troen på flere Guder. Agnosticisme - Ingen stillingtagen til om der findes guder Animisme - Dyrkelse af sjælen eller åndsvæsner Ateisme - Troen på ingen guder Panteisme - Alt er guddommelig Gnosticisme - bygger på forestillingen om at der er en radikal modsætning mellem jordisk og himmelsk, og at nogle få udvalgte ved intuition kan få del i den himmelske verdens hemmelige viden
Kaos Uorden → Den forskelsløse tilstand inden kosmos blev til.
Kosmos Orden → Universet betragtet som en ordnet og harmonisk helhed
Kosmologi Religionens opfattelse af universet/ verdens orden
Kosmogoni Verdens skabelse/skabelsesmyte
Antropogoni Menneskets skabelse
Teogoni Gudernes begyndelse
Trickster Mytisk figur; en gud, gudinde, ånd, helt eller antropomorft dyr (som ligner et menneske eller en menneskelig egenskab), der spiller puds og bryder normale regler og normer for opførsel, som regel med omfattende skader til følge. Fx. Loke, Prometheus, Slangen/satan
Treenigheden Den kristne lære om, at Gud er ét væsen, men tre personer; → Faderen, sønnen og helligånden
Messias Hebraisk - den salvede → Den jødiske betegnelse for en kommende frelser.
Tese Påstand/tanke/teori
Dogme En religiøs læresætning der ikke kan forklares. Noget der ikke kan forklares, men det er blevet bestemt det er sådan. Fx treenighedstanken og at Jesus er 100% menneske og 100%Gud.

Forfatter:

Fie Sørensen

Tunie Larsen

Synkretisme

Blanding af to eller flere religioner/kulturer

Eklekticisme

Religions-shopping

Axis Mundi

Kan bruges i flere religioner om verdens centrum.

→ Betyder: "Det vigtigste sted"

Sekularisme

Adskillelse af stat og religion

Paradoks→ Er græsk *para* = "mod"/"ved siden af" + *doksa* = "mening"

Selvmodsigelse.

En påstand eller forklaring, som strider mod almindelig fornuft

- Hvis en løgner siger, at han lyver, er det så sandt...?
- At Jesus har 2 naturer (både Gud og menneske)

Teodicé - problemet

- "Hvis Gud er god, hvorfor er der så ondskab?"

Do ut des

"Noget for noget forhold"

Et do-ut-des-forhold mellem guder og mennesker, er et udtryk for den forestilling, om at der eksisterer et kontraktforhold mellem dem.

Mennesket giver guden offergaver og forventer således noget til gengæld

Ortodoks

I overensstemmelse med traditionen og den officielle rette lære eller tro

Apokalyptisk

Åbenbaring om verdens undergang

Eskatologi

Læren om de sidste tider (Undergangsmyster)

Myter**Skabelsesmyter** (2 slags findes i biblen) (alle religioner har skabelsesmyter)

→ svarer på hvordan mennesket bliver til.

Personmyter Myter om person

→ fx. Jesus går på vandet

Retningslinjer

→ Etisk guide til en god opførsel

Dømmende guide

→ Hvad sker der efter døden?

Hvordan får man det bedste efterliv?

Typen af religion

Universel religion

Religionen ønsker udbrede budskabet, så den når hele verden rundt.

Lovreligion

En religion der er baseret på lovene, fx jødedom.

Frelsesreligion

Præget af forestillingen om en kommende udfrielse fra denne verden til en hinsides verden. Troen på at den kommende verden på alle måder er bedre end den på Jorden, er indbygget i denne forestilling.

Overgangen til det hinsides muliggøres gennem en guddommelig indgriben (frelse), oftest i forbindelse med døden

- Islam, Kristendom, Buddhisme

Civilreligion

Samfundets religion, der binder et folk sammen på tværs af sociale, religiøse, politiske og etniske skel.

→ Nationalisme med et lille twist.

Reelt opfundet af Jean Jacques Rousseau → Fransk oplysningsfilosof & Religionskritiker.

Rousseau tænker religion som noget staten definerer.

Men man mente også det var opfundet af sociologen Robert Bellah(1927) (ikke opfundet af ham alligevel).

Tanken er knyttet til tilflytterne i 1600 tallet (i USA), der håbede at rejsen til USA betød, at de var Guds udvalgte folk.

Kildekritik

Indefra - subjektiv, har en holdning til det.

Udefra - objektiv, en neutral holdning til det.

Religionsteoretikere

Edward Burnett Tylor: (1832 - 1917) Britisk antropolog og positivist

- Lagde grunden til en positivistisk holdning til kultur og religion
- Han mente, at et samfunds udviklingsstadier afspejles i de religiøse forestillinger, hvor udviklingen formodes at gå fra animisme over polyteisme til monoteisme
- Tylor introducerede desuden begrebet *survivals* (levn), dvs. forekomsten af nutidige kulturelementer eller forestillinger, som stammer fra tidligere stadier af kulturel udvikling

James George Frazer: (1854 - 1941) Skotsk antropolog og forfatter

- Religion er begyndt i tidernes morgen som en form for rationel fejlslutning. Hermed opstod den første form for religion → nemlig magi
- Magi var ifølge hans teori, blevet erstattet med religion.

Siden var religion blevet erstattet med videnskab.

- Frazer opdelt magi i to former
 - **Lighedsmagi** → "homøopatisk" magi, hvor magikeren fx stikker nåle i en dukke, der repræsenterer den fjende, som skal skades. Fx. Voodoo
 - Lighedsloven er hvor det sker uden berøring, fx i Star Wars, hvor Luke Skywalker løfter rumskibet ved hjælp af tankens kraft.
 - **Berørings-magi** → "kontagiøs", hvor den magiske handling udøves på noget, som har tilhørt fjenden. fx. afbrænding af hårlok
- Frazer lagde ikke meget vægt på religionens sociale egenskaber; han betragtede i stedet både magi og religion ud fra en individualistisk og intellektualistisk vinkel, hvor den enkeltes overbevisning var i fokus.

Émilie Durkheim: (1858-1917) Fransk samfundsforsker og religionssociolog

- ser religion som et menneskeskabt fænomen
- Opdagede hvordan religion er medvirkende til at opretholde ro og orden i et samfund.
→ Religion fungerer som samfundets lim.
- Verden er opdelt i helligt og profant (religiøs og ikke-religiøs)

Ninian Smart: (1927-2001) Britisk religionshistoriker

- Kendt for modellen: Den 7-dimensionelle religionsdefinition
→ Herpå er det muligt, at tjekke om en filosofi opfylder en religions facetter
- Modellen er dog så bred at fodbold, politik og science fiction også kan passe ind

Samfundsstruktur

Det fortryllede samfund

- om verden i "gamle dage", da religionen var en integreret del af samfundet (informationssamfund)
 - traditionelt samfund
 - Gudsopfattelsen er stærk
 - Overnaturlige tendenser
- Slut omkring 1750

Det affortryllelse/afmystificerede samfund (*Max Weber*)

- Andet ord for sekularisering (at verden/samfundet bliver mindre religiøs) (moderne samfund)
 - Gudsopfattelsen er svag
- 1750-1968

Det genfortryllede samfund

- Religiøsitetens opblomstring. Kaldes også "afsekularisering". (senmoderne samfund)
 - Gudsopfattelsen stigende, men dog anderledes → New Age og lignende
- 1968 → frem

Religionskritikere

Nietzsche Tysk filosof

Kendt for sætningen "*Gud er død*"

Mener at religion er skidt, fordi det opfordrer til slavemoral.

→ Forpligter sig til sine medmennesker igennem næstekærlighed; man er styret af andre, - autoritetstro

Ludwig Feuerbach Tysk filosof

Gør opmærksom på, at det ikke er guderne, der har skabt mennesket, men mennesket der har skabt guderne.

Karl Marx Tysk filosof

Optaget af de politiske forhold i samfundet

Beskrev og kritiserede det klassesdelte samfund, som, ifølge ham, var i gang med at kollapse til fordel for et kommunistisk klasseløst samfund.

- Marx religionskritik bygger på Feuerbachs teori om religion
 - Marx gik skridtet videre og undersøgte, hvilket formål religion tjente i det industrielle samfund.

Marx var dialektisk materialist dvs. hans filosofi handlede om det materielle, de mere praktiske gøremål, som arbejde og klassekamp.

Han mente at samfundets materielle basis udgjorde virkeligheden.

Han nåede frem til at religion var skabt af magthaverne, som havde gavn af det så længe, det kan bruges til at holde folket nede og fungere som samfundsbevarende mekanisme.

"Religion er folkets opium"

Han mente hermed, at religion fik folk til at falde hen i sløvhed, ligesom med rusmidlet, opium.

- Så længe folket fik sit "opium" gjorde de ikke oprør, og magthaverne kunne sove trygt om natten

Richard Dawkins: Biolog

Fremstiller religion som en ondartet virus, der uafværgeligt fører til had og krig.

Den religiøse virus overføres, ifølge Dawkins, fra generation til generation og har på den måde bredt sig i mennesket og i hele samfundet.

Dawkins siger, at religion er et udslag af sindssyge

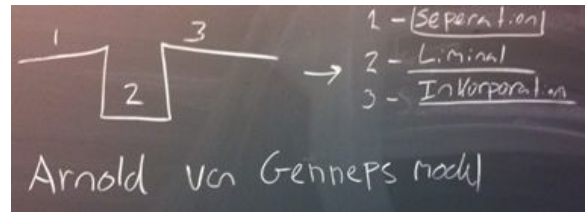
Ritual

- En handling man gør for at komme tættere på Gud.
 - En fysisk handling eller serie af handlinger, der tillægges symbolsk værdi.
 - Har til formål at ændre en eller flere personers status eller deres omgivelser
 - Findes i alle religioner
 - Ritualer er dannet med faste regler.

3 hovedtyper af ritualer

1. Overgangsritualer → Overgang fra et stadie til et andet (metafysisk)

Arnold Van Genneps model:

1. Separation (udskillelsesfasen)
2. Liminalfasen (Transformationen)
 - a. "Limen" = grænse/tærskel (forstås symbolsk)
3. Inkorporationsfasen (indtrædelsesfasen)

2. Cykliske ritualer → Ritualer som bliver gentaget efter faste tidspunkter.

- Fx jul, påske, pinse, nadver og 5 bønner i Islam.

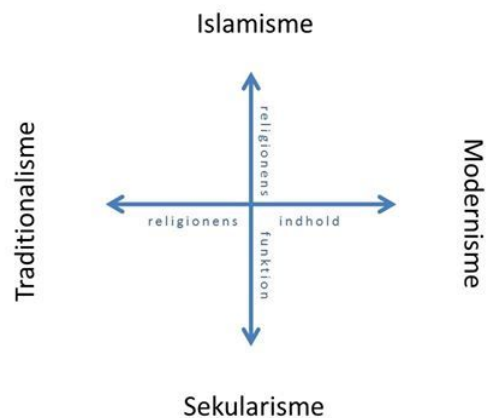
3. Kriseritualer → Ritualer opstået pga. pludselig opstået krise.

- Fx. bønner i tilfælde af katastrofer, ofringer og djævlueddrivelse.

Ritualanalyse

Model 3: Ritual-analyse		
1. Separationsfasen	2. Den liminale fase	3. Inkorporationsfasen
<ul style="list-style-type: none"> Objekt udskilles fra sin normale kontekst Gammel status 	<ul style="list-style-type: none"> Objekt er isoleret fra sin normale kontekst Ingen status 	<ul style="list-style-type: none"> Objekt indgår i ny sammenhæng Ny status
<p>Markering</p> <ul style="list-style-type: none"> særligt tøj smykker maling <p>Isolering</p> <ul style="list-style-type: none"> hus/hytte udenfor civilisation helligt sted <p>Pacificering</p> <ul style="list-style-type: none"> renselse faste infantilitet ophør af navn 	<p>Kaotisk tilstand Kritisk periode</p> <ul style="list-style-type: none"> unormale ting sker omvendt adfærd <p>Streng rituel kontrol</p> <ul style="list-style-type: none"> religiøs ekspert styrer objekt har ingen indflydelse tabuer <p>Der siges/vises/gøres bestemte ting</p> <ul style="list-style-type: none"> bøn myter billeder genstande dans ofringer 	<p>Den rituelle kontrol ophører gradvist</p> <ul style="list-style-type: none"> tabuer ophæves <p>Afsluttende mindre ritualer</p> <ul style="list-style-type: none"> mindetale bøn takketaler <p>Fælles måltid</p> <p>Gaveudveksling</p> <ul style="list-style-type: none"> til personen fra personen ofringer <p>Personen har fået ny status</p> <ul style="list-style-type: none"> nyt navn ny titel

Jan Hjärpes model

Ninian Smarts model

Model 1: De 7 dimensioner

	Navn for dimensionen	Forklaring	Eksempler
1	Den rituelle og praktiske dimension	Formelle og uformelle ritualer, skikke og vaner	Bøn, ofringer Overgangsritualer Pilgrimsrejser
2	Den oplevelsesmæssige og emotionelle dimension	Almindelige og ualmindelige religiøse oplevelser, psykologisk set	Mystik, ekstase Besættelser Ud af kroppen-oplevelser
3	Den mytiske og narrative dimension	Hele fortællesiden af religionen, myter, legender, religiøse beretninger osv.	Skabelsesmyter Legender Helgenbiografier
4	Den dogmatiske og filosofiske dimension	Systematisering af religionens lære. intellektuelt bearbejdet	Filosoffer og teologers kommentarer til de hellige skrifter Prædikener
5	Den etiske og juridiske dimension	Grundlæggende etiske regler Retningslinjer for den enkeltes livsførelse og for samfundets indretning	De ti bud Den gyldne regel Sharia
6	Den sociale og institutionelle dimension	Religionens interne organisation og dens samspil med det omgivende samfund Regler for autoritet/rangorden	Kirkens organisation Sangha – den buddhistiske munkeorden
7	Den materielle dimension	Religionens udtryk i geografi, bygninger, genstande og kunst	Hellige steder Kirker, moskeer Udsmykning, billeder, statuer

Tekstlæsning i religion

TEKSTLÆSNING I RELIGION

Når du behandler en tekst, skal du ikke nødvendigvis gå frem efter et nøje fastlagt skema, men her er der en skabelon, du evt. kan bruge, for at sikre at du kommer ind på de væsentlige ting i en tekstgennemgang. Det er selvfølgelig ikke lige relevant at besvare alle spørgsmålene i forbindelse med alle tekster. Her skal du vise dit overblik, ved at vise hvilke spørgsmål, der er relevante at få besvaret.

I tekstgennemgang i religion bør indeholde følgende:

Præsentation

- Hvem har skrevet teksten (evt. uddybende betragtninger om forfatteren)?
- Hvornår/hvor er teksten skrevet?
- Hvilken genre er teksten (salme, myte, beskrivelse af ritual)?

Kort referat

- Gennemgang af teksten, hvor nøgleord fremhæves.
- Hvad er tekstens overordnede emne?
- Hvilke personer optræder i teksten og hvem er de?
- Findes der centrale religiøse ord i teksten? (kærlighed, karma, Koran, tabu osv.)

Forståelse (uddybe de enkelte nøgleord)

- Udvis en forståelse af teksten med udgangspunkt i nøgleordene.
- Hvordan kan teksten placeres i forhold til den religion, den repræsenterer?

Tolkning

- Hvad er tekstens (hoved)budskab?
- Hvad vil teksten fortælle os?

Perspektivering

- Sammenligning med andre læste tekster fra samme og andre religioner (ligheder og forskelle).
- Personlig *argumenteret* holdning
- Hvor aktuel er teksten?
- Hvilken rolle spiller teksten i nutiden?

Religionsfaglig analysemodel

Præsentation af teksten

- a. Hvilken genre er teksten? Prædiken, læretæst, myte, ritualbeskrivelse, artikel osv.
- b. Hvem er kildens forfatter og afsender? Evt. Professionel stilling?
- c. Repræsenterer forfatteren en *indefra*- eller *udefra*-synsvinkel i forhold til den religion der beskrives?
- d. Er teksten objektiv (neutral) eller subjektiv (farvet af en bestemt holdning)?
- e. Vurder om kilden er repræsentativ for den pågældende religion (Afspejler indholdet kun ophavsmandens holdning eller en større gruppe/institution?)
- f. Hvilken/hvilke religioner er teksten tilknyttet og hvad er tekstens hovedemne (kort)

Resumé

- a. Hvis muligt, så del teksten op i afsnit og giv evt. hvert afsnit en overskrift
- b. Lav en kort genfortælling, som beskriver hvem/hvad teksten handler om og hvad den går ud på
- c. Fremhæv de linjer, som ifølge dig er særligt vigtige i teksten. Argumentér for dit valg

Analyse og fortolkning

- a. Hvilke temaer/budskaber kan du finde i teksten (påpeg hvor du ser det henne i teksten)?
- b. Hvilke fagbegreber kan bruges (myte, ritual, offer osv.)
- c. Hvilke af den pågældende religions begreber bliver direkte eller indirekte berørt (Treenigheden, de fem søjler osv.)?

Perspektivering og vurdering

- a. Kan du relatere teksten til lignende temaer i andre religioner?
- b. Tag både ligheder og forskelle i betragtning.

NB: Husk vægten af de enkelte punkter kan variere fra tekst til tekst.

Analysemodellen skal kun ses som vejledende - alle punkter skal ikke nødvendigvis "udfyldes".